11-ше ИЙ ЛЕКТЕШ

Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

1940 ий
14
НОЯБРЬ
№ 100—101
(713—714)

Рвезе коммунист

ВЛКСМ
Маробком
ден
Йошкар-Ола
Горком
орган

ИСТОРИЧЕСКИЙ ПУНЧАЛЛАН КОК ИЙ

Кок ий ожно, 1938 ий 14 ноябрьыште, ВКП(б) Центральный Комитет „ВКП(б) историй краткий курсым" лукмылан лийын партийный пропагандым перестроитлыме нерген пунчалым луктын ыле. Тиде пунчал комсомолыштат партийный пропагандым кўлеш кўкшытыш вўлталашлан путырак кугу йонным ыштыш. Молодежь, эн онычак комсомольский актив, марксизмым - ленинизмым овладеватлымашке кугу интерес да желаний дене ниже.

Республикыштына 6 тўжем утла комсомолец партийын историйжым самостоятельно тунемеш. „ВКП(б) историй краткий курсым" тунемашлан республикыштына комсомолец-шамычлан 63 кружокым организоватлыме.

Ятыр комсомолец-шамыч „ВКП(б) историй краткий курсым" средний звено дене тунем пытареныт, марксизмым-ленинизмым первоисточник дене эреак да келгын тунем толыт. Звениговский райкомол секретарь Фомичев, Моркинский—Федоров, Юринский—Галин кызыт Ленинын, Сталинын посна произведенийыштым тунемаш тўналыныт. Фомичев йолташ партийын историйже дене докладым чўчкыдын ышта. Галин йолташ Ленинын „Что делать?", „Что такое „друзья народа" и как они воюют против социал демократов?" да моло произведенийже - шамычым келгын тунемын. ВЛКСМ Килемарский райком секретарь Куршаков йолташат шкенжын теоретический шинчымашыжым эреак вўлта, тудо пытартыш жапыште теоретический доклад дене молодежь коклаште чўчкыдын выступатлаш тўналын.

Мари-Турекский райкомол член Новоселов йолташ партийын историйжым сай тунемеш, художественный литературым эреак лудеш. Лесосплавын Куярысе каныме пöртшö пеленсе комсомольский организацийын секретарьже Захаров йолташ „ВКП(б) историй краткий курсым" средний звено дене тунем пытарен да кызыт ВКП(б) историйын высший звено дене систематически тунем шога.

Но тўҥ шотышто комсомолышто партийный пропаганда але неудовлетворительный состоянийыште улеш. Ятыр комсомолец-шамыч але марте „ВКП(б) историй краткий курсын" 2—3 главажым веле тунемыт, лекцийыш, консультацийыш огыт кошт. Оршанский район Шулкинский неполный средний школысо учитель-комсомолец Курзенев йолташ але марте „ВКП(б) историй краткий курсын" кокымшо главажым гына тунем шуктен. Кучкинский неполный средний школысо учительница Братухина партийын историйжым але тунемаш тўҥалынат огыл.

Комсомолец - шамычын политический шинчымашыштым вўлталмаште райкомол-шамычын агитаций да пропаганда паша дене комиссийышт путырак кугу рольым модыт. Пытартыш жапыште Йошкар - Олинский, Сернурский райкомол-шамычын агитаций да пропаганда паша дене комиссийже-шамыч шке оныччылно шогышо задачым сай шукташ тўҥалыныт. Но моло районлаште комиссий-шамыч шке пашаштым але марте перестроитлен огытыл, шке пашашкышт комсомольский активым огыт мобилизоватле. Оныччыжым агитаций да пропаганда паша дене комиссий-шамычын пашаштым тўҥ гычак перестроитлыман.

Жданов йолташ ленинско-сталинский комсомоллан ХХ ий темме лўмеш ВЛКСМ ЦК-н актив дене пырля лийше пленумыштыжо пеш раш каласен ыле:

„Те мемнан социалистический государствын оныччылык руководительже-шамыч улыда, а тендан коклаГыч ынде икмыняр ужашыже государственный пашан тўрлö участкылажын руководительже - шамыч улыт. Государственный, озанлык, кооперативный да моло пашан тўрлö постлаштыже заниматлыше руководящий комсомольский кадр-шамыч шот кажне кечын кушкаш тўҥалеш. Тидыже комсомолым да эн ондак тудын кадрже-шамычым марксистско-ленинский теорий дене овладеватлышаш верч кўлеш семын пижаш обязыватла".

Жданов йолташын тиде указанийжым кажне руководящий комсомольский пашаен келгын умлышаш да марксизмым-ленинизмым систематически тунемшаш. Мыланна марксизмым-ленинизмым келгын тунемаш чыла условий уло, тидлан улыжак большевистский настойчивость да упорство гына кўлеш. Революционный теоретический уровеньым вўлталмаште комсомолын кажне членже, чыла несоюзный молодежь примерым Маркс ден Энгельс деч, Ленин ден Сталин деч налшаш.

Ты марте уждымо результатым оныктеныт

Звенигово. Тюмшинский механизированный лесопунктысо пашазе - шамыч пашам стахановски ыштымышт дене октябрь тылзыште производственный планым 111 процентлан темевыт. Посна стахановец-шамыч пашаште чапле образецым оныктат, нуно пашам стахановски ыштымыштлан кўра пашадарымат кугун налыт.

Чодра румаште стахановец Т. Белов нормым 264 процентлан темен, октябрь тылзыште 903 теҥгем ыштен налын. Тыгак чодра румаште М. Силонов 850 теҥгем, И. Елькин — 812 теҥгем ыштен налыныт. Нуно чылашат постоянный кадровый пашазе улыт.

Чодра шупшыктымаште постоянный кадровый пашазе У. Шутмутдинов паша нормым 215 процентлан темен да 670 теҥгем ыштен налын. Н. Мухаматгалеев 871 теҥгем, И. Лузин 750 теҥгем, М. Моисеев 761 теҥгем да Арбузов 830 теҥгем ыштен налыныт. Нуно кызытат паша нормым эре 200 процент утла темен толыт.

Лесопунктын шоферже-шамычат пашам стахановски ыштымыштлан кўра ты марте уждымо результатым оныктеныт. Теве шофер Н. Терехов октябрь тылзыште план почеш 450 кубометрым шупшыктышаш олмеш 990 кубометр чодрам луктын, 1.836 теҥгем ыштен налын. Тыгак шофер-шамыч Яловидский 875 кубометр чодрам луктын 1.612 теҥгем да комсомолец А. Смирнов 734 кубометрым луктын 1.385 теҥгем ыштен налыныт.

И. Казаков.

ШЫМ ИЙ ГОДСЕК ОНЧЫЛ ВЕРЫШТЕ

Моркинский район Шиньшинский сельсоветысе „Правда" колхозын 1-ше бригадын бригадиржылан примерный комсомолец Ф. Григорьев йолташ ышта. Пашам моштен организоватлымыжлан лийын, шым ий годсек тудын бригадыже эре онычл верым налын шога.

Григорьев йолташ керек кунамат колхозник-шамычын вес кечыште могай пашаш кайшашышт верч кастенак увертара. Садлан колхозник-шамыч эрден эреак пашаш лектыт, пашам кумыл дене ыштыт, соревноватлен ыштат.

Пашам моштен ыштымыжлан Григорьев йолташым колхоз правлений ятыр гана премироватлен.

Н. Байдуков.

Орденоносный Еласовский МТС-ын ик сай трактористше М. П. Григорьев йолташ трактор дене паша ыштыме идалыкаш планым 123 процентлан темен. Тудын бригадыштыже кажне трактор кокла шот дене 665 гектарым куралын. Снимкыште: М. П. Григорьев йолташ.

Фото С. Чуршуковын.

Сибирский партизан-шамычын шўгар ўмбалнышт памятник

Иркутск, 10 ноябрь. 1919 ийыште Колчак ваштареш кредалмашеш колышо партизан - шамычын братский шўгар ўмбаланышт сибирский партизан - шамычын командирже Каландарашвили ден Бурловлан памятникым почмо лўмеш митинг лийын.

Памятник железо-бетонный скульптура семын—партизан-шамычын вооруженный группым, оныч тыршымашым оныкта. Группа покшелне Каландарашвили пеш кугу знамя дене шога. Памятникын кўкшытшö 4,5 метр.

Учебный плаваний гыч „Вега" пöртылын

Ростов-на-Дону, 10 ноябрь. Морской плаванийын тылзе жап деч вара шукертсе учебный парусный судно „Вега" Ростовский портышко пöртылын. Ростовский, Ленинградский да Архангельский морской техникум - шамычын 145 воспитанникышт тудын дене первый гана судоводительский практикым эртеныт.

Дальный плаванийын оныччылык штурманже-шамыч судно дене штормовой ийгечыште да серла деч тораште сложный условийлаште управлятлымым чаплын шуктеныт.

„Вега" Ростовский портеш зимовкылан шогалын.

* * *

● Одессысе Ленин лўмеш станкостроительный заводеш В. И. Ленинлан памятникым сооружатлыме. Владимир Ильичын статуяже тошто кадровик Шароких йолташын вуйлатымыже почеш литейщик-шамыч бригада дене бронза да чугун дене заводышто отливатлыме.

● РККА-н артиллерийский исторический музейыште (Ленинград) Йошкар Армийын трофейже-шамычын кугу выставкым оборудоватлымаш пытен. Румынский бояр-шамычын гнет деч Бессарабийым да Северный Буковиным утарыме лўмеш выставкын заключительный отделже почылтын.

● Тиде ийыште Украинысе Наркоматын совхозышо-шамычын озанлыкыштышт 1.500 чоло ўдрамаш шамыч тракторный паша дене овладеватлалтыныт. Совхоз-шамычын ятыр работницаже-шамыч комбайнер, шофер да киномеханик-шамыч курслаште тунемыт.

76

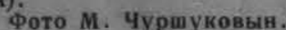

Комсомолка А. А. Кузнецова йолташ „ВКП(б) исорий краткий курсым" высший звено дене тунемеш. Снимкыште: А. А. Кузнецова йолташ, кӱлеш книгам ойыркала (Йошкар-Ола, Госбанк).
Фото М. Чуршуковын.

Примерный улыт

1939 ийыште „Лужала" колхоз пелен (Сернурский район) 5 ең дене первичный комсомольский организацийым организоватлышт. Комсомольский организацийын несоюзный молодежь коклаште воспитательный да агитационный пашам сай шындымыжлан кӧра комсомольский организаций эре кушкын толеш.

Теве кызытат колхозын ончыл стахановкаже М. Пряникова, Д. Соколова, Н. Глушкова, стахановец И. Смоленцев да Н. Петухов комсомол радамыш пураш йодмашым пуэныт. Нуно кеч могай пашаштат примерный улыт да комсомолын чапшым ончыкыжат шкеныштын сай пашашт дене оправдатлаш тӱңалыт.

П. Глушков.

Большевизм теорийым тунеммаш практический пашаште кугу полышым пуа

Мый „ВКП(б) историй краткий курс" лекме деч ончыч партийын историйжым школышто тунемынам. Но тунам ВКП(б) историйым ӱмбачын гына тунемме. Тыге тунемме дене ушешат кужу жаплан кодын огыл, вашке мондалтын.

„ВКП(б) историй краткий курсым" газетеш печетлаш тӱңалмеке, ме комсомольский организаций деве кажне главам лудмашым организоватлышна. Тыге кажне комсомолец партийын историйже дене ознакомитлалтын. ВКП(б) ЦК-н партийный пропагандым шындыме нерген пунчалже почеш „ВКП(б) историй краткий курсым" самостоятельно келгын тунемаш тӱңалым. Эн ондак мый пытынь главам лудын лектын, кӱлеш вержым карандаш дене палемден кодем. Тидын мöнгö конспектым составитлем. 1940 ий май тылзыште „Краткий курсым" келгын тунемын да конспектым ыштен пытарышым. Тений июнь тылзыште партийын историйжым первоисточник дене тунемаш тӱңалынам. Тиде жап марте вич главам тунемынам. Ленинын — „Что такое „друзья народа" и как они воюют против социал - демократов?", „Шаг вперед, два шага назад", „Что делать?"—трудшо-шамычым тунемынам. ВКП(б) историйым тунеммаштем Карл Марксын 2 томан избранный произведенийжым, 10—11 издавий „Вопросы ленинизма" книгам да молымат кумдан кучылтам.

Каласаш кӱлеш, марксизм-ленинизм теорий дене овладеватлымаште газетлаште, журналлаште печатлыме консультационный статья-шамыч пеш кугу полышым пуат. Мый тыгай статья-шамычымат использоватлем. Тыгак тунеммаште лекций, консультаций ятыр полшат. Садлан мый партийын историйже нерген лудмо кажне лекцийышке кошташ тыршенам. ВКП(б) Йошкар-Олинский райкомышко 6 гана индивидуальный консультацийыш миенам. Тыште мый умлыдымо в опрос-шамычлан кӱлеш вашмутым налынам. Партий райкомын пропагандистше Курочкин йолташ конспектым составитлымаште кугу полышым пуэн. Ондакше материалыште тӱң верым пален ом керт ыле. Садлан конспект возаш шуко жапым кучылтынам. Кызыт конспектым кӱчыкын, рашкадын возем. Тыге лудашлан жапым утларак ойыраш лиеш.

Большевистский партийын историйжым келгын тунем толмашем пропагандистский пашаштем кугун полшыш. Кызыт мый Лесосплавын Куярысе каныме пöртшö пеленсе комсомольский организацийыште пропагандистлан ыштем. Шукерте огыл кружокышто тунемше кок комсомолец „ВКП(б) историй краткий курсым" самостоятельно тунеммашке кусненыт.

Тыге мый шкемын идейно-политический шинчымашемым нӧлтен шогем да большевизмын теорийже дене вооружатлалтмаште комсомолец-шамычлан полшем.

Г. Захаров,
Лесосплавын Куярысе каныме пöртшö пеленсе комсомольский организацийысе пропагандист.

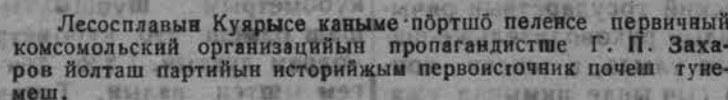

Лесосплавын Куярысе каныме пöртшö пеленсе первичный комсомольский организацийын пропагандистше Г. П. Захаров йолташ партийын историйжым первоисточник почеш тунемеш.
Фото М. Чуршуковын.

Партийын историйжым эше келгын тунемаш

„ВКП(б) исторай краткий курсым" лукмо почеш партийный пропагандым шындыме нерген пунчалыштыже ВКП(б) ЦК тыге умылтарен: марксизм-ленинизм дене овладеватлымаште революционный теорийым самостоятельно изучатлымаш метод основной да главный методлан шоталтеш.

Кызыт ятыр комсомолец-шамыч партийын историйжым тунеммашке утларак серьезный вниманийым ойыраш тӱңалыныт.

Теве Звениговский районышто ВКП(б) историйым 662 комсомолец тунемеш. „ВКП(б) историй краткий курсым" средний да высший звено дене 53 комсомолец тунем пытарен. Кызыт 6-шо гыч 12-шо глава марте 65 комсомолец да 3-шо гыч 4-ше глава марте 268 комсомолец тунемеш. Политграмотым тунем пытарыше 276 комсомолец кызыт партийын историйжым тунемаш тӱңалын.

Посна комсомолец-шамыч шке жапыштым мопгген организоватлымыштлан кӧра партийын историйжым утларак тыршен, келгын тунемыт.

Кужмарский неполный средний школысо учитель Хлебников йолташ средний звено дене тунем шуктен да высший звено дене тунемаш тӱңалын. Тыгак учитель Г. Иванов йолташат высший звено дене кызыт VIII-ше главам тунемеш. Тудо В. Ленинын „Что делать?", „Империализм как высшая стадия капитализма", „Развитие капитализма в России" книгаже-шамычым да молымат тунемеш.

Больше-Шигаковский неполный средний школысо учитель Щеглов, прокуратура пеленсе комсомольский организацийын секретарь Сушенцова, Ермолаева (Кокшамарский средний школысо учитель), Федотов да Степанов (Исменецкий неполный средний школысо учитель-шамыч) партийын историйжым сай тунемыт.

Но тидын дене пырляк, партийын историйжым тунеммаште ситыдымашат ятыр уло. Кок ий годсек 276 комсомолец 1—2 главамат тунем шуктен огытыл. Комсомольский организаций - шамычын секретарьышт комсомолец-шамычын идейно-политический шинчымашыштым нӧлтымаште пашам але мартеат кӱлеш семын организоватлен огытыл.

Райисполком пеленсе комсомольский организацийын секретарь Коротков (райисполком секретарь) да Исменецкий неполный средний школысо учитель Белкин кызытат 2-шо главам гына тунемыт.

Чыла нине ситыдымашым райкомол секретарь Фомичев йолташ шинча гынат, нимогай мерымат ыштен огыл.

И. Казаков.

ШКЕ ШИНЧЫМАШЫМ ЭРЕАК НӦЛТАШ

Сталин йолташын вуйлатымыже почеш разрабатыватлыме „ВКП(б) историй краткий курс" — марксизм-ленинизм основын энциклопедийже лекме деч вара комсомольский активын пелыж деч утлаже большевистский партийын историйжым да теорийжым самостоятельно тичмашын тунемаш лийме шкеныштын личный опытышт дене рашак ончыктеныт. Нунын революционный теорийым тунеммашке кугу желанийышт лийын да марксизмым-ленинизмым эреак тунемаш тыршымашышт кушкын.

ВКП(б) ЦК-н партийный пропагандым шындыме нерген пунчалже деч ончыч марксизм ден ленинизм пропаганда тӱң шотышто кружок-шамыч гоч ыштылтеш ыле. Тунам Йошкар-Олинский район мучко 82 кружок шотлалтын, тушто (список почеш) 698 комсомолец тунемын. А чынжымак кружоклашке тылзе еда 50 ең гына коштын. Кружоклаште квалифицированный пропагандист-шамыч лийын огытыл.

ВКП(б) ЦК-н 1938 ий 14 ноябрьыште лукмо пунчалжым печетлымек, партийный пропагандын обликше комсомолышто икмыняр вес семын представлятлалтеш. Кызыт район мучко „ВКП(б) историй краткий курсым" 400 утла комсомолец самостоятельно тунемеш. 34 комсомолец „ВКП(б) историй краткий курсым" тунем пытарен да первоисточник дене тунеммашке кусен. Шӱдӧ утла комсомолец Сталин йолташын краткий биографийжым тунемеш.

Молодежын политический ден художественный литература дек йодмашыжо кушкын. Посна комсомолец-активист - шамыч большевистский партий историйын теоретический основыжо дене сайын овладеватлалтыт.

Комсомолец Н. Садов „ВКП(б) историй краткий курс" лекмеке марксизмын ленинизмын основыжым упорно тунемаш тӱңале. Тудо „Краткий курсын" кажне главажым серьезно проработатлен да конспектироватлен. Кызыт тудо марксизмын - ленинизмын классикше - шамычым тунемеш.

„Красный труженик" колхоз пеленсе комсомольский организацийысе комсомолец А. Крылов йолташ чыла 12 главам келгын тунемын да кажне главэ дене конспектым ыштен.

Тыгак ВЛКСМ райкомын пропаганда ден агитаций паша дене эреак действоватлыше комиссий председатель Зайцев йолташ первоисточник дене 8 главам тунемын. Эртыме материалым тудо сайын шинча.

Тидын дене пырля комсомолышто партийный пропагандым шындымаште серьезный ситыдымаш уло. Район мучко 600 комсомолецым тунеммашын нимогай формыжо денат авалтыме огыл. Посна комсомолец-шамыч „ВКП(б) историй краткий курсым" ӱмбач гына тунемыт. Тунемме материалым пеш вашке мондат.

Теве комсомолец М. Шеин, М. Катмаков, Яныков да молат „ме партий историйым упорно тунемына" маныт, а чынжым гын, тунемаш тӱңалынат огытыл. Нуно элементарный вопрос - шамычлан вашмутым пуэн огыт керт. Тиде факт тудым ончыкта, нуно таче мартеат марксизм-ленинизм основа дене овладеватлымашке серьезно пижын огытыл.

Кажне комсомолецлан шинчаш кӱлеш: большевизм историй дене эреак овладеватлымаш практический пашаште вопрос-шамычым разрешатлаш кугу полышым пуа. Комсомолец-шамычлан сеңымашеш шогалман огыл, а нойыде ончыко кайман, шке шинчымашым эреак совершенствоватлен толман.

П. Калашников,
ВЛКСМ Йошкар-Олинский райкомын секретарьже.

М. И. КАЛИНИН

КОММУНИСТИЧЕСКИЙ ВОСПИТАНИЙ НЕРГЕН

(Москва оласе партийный активын 1940 ий 2 октябрьысе погынымашешыже ыштыме доклад)

Йолташ-шамыч! Коло ий ожно, лач 1920 ий 2 октябрьыште, Владимир Ильич Ленин РКСМ-ын III всероссийский с'ездыштыже коммунистический воспитаний нерген речь дене выступатлен. Комсомол дек обращатлалтын, тудо ойлен: капиталистический обществыште воспитатлыме мемнан поколений коммунистический обществым ыштымаш задачым вряд ли шукта. Тиде задача молодежь ӱмбак возеш.

Да вот таче, кунам те совым кырышда, вине мут-шамыч мыланем невольно ушешем возыч да тыгай шонымашым луктыч: мыйын ончылнем лач ожнысо тудо комсомолец-шамыч, еҥ-шамычын тудо слойжо улыт, кудын дек Ленин обращатлалтын да вуно кызыт, уже илыш опытым налше взрослый еҥ лийын, социализмым ыштымаште активно участвоватлат. Мыят тендан дене пырля лач тылавда—социализмым ыштыше-шамычлан совым кырем.

Коммунистический воспитанийлан мемнан дене шуко вниманийым ойырат. Яралан огыл „воспитаний" мут мемнан печатьыште шуко верешteда.

Туге гынат, вообще воспитаний мо тугай улмым шуко-шагал раш да кӱчык формулироватлен ончаш гын, то ятыр нелылык-шамыч вашлиялтыт. Шуэн огыл воспитанийым туныктымаш дене варкалат. Раш, воспитаний туныктымаш дене кугун келшен толеш, но нигузеат синоним огыл. Авторитетный педагог-шамыч, воспитаний—туныктымаш деч утларак кумдан умлымаш манын, шотлат. Тудо шкенжын особенностьшо-шамычым иметла.

Мыйын шонымаштем, воспитаний—тиде, воспитательлан желательный улшо качество-шамычым воспитатлыме еҥлан прививатлымашлан, тудын психологийышкыже определенный, целеустремленный да систематический воздействоватлымаш улеш. Мыланем тыге тучеш: тыгай формулировка (пале, иктыланат обязательный огыл) воспитаний маймым умлымашке ме мом пуртена, общий черташтыже чылажымат авалта, мутлан: определенный мировоззренийым, нравственностьым да человеческий общежитийын правилыже - шамычым пуртымашым, характер ден волян, привычка ден вкусын определенный черташтым выработатлымашым, определенный физический свойство-шамыч развиватлымашым да молымат.

Воспитаний паша ик эн нелэ паша улеш. Эн сай педагог-шамыч тудым наукын пашажлан велэ огыл, но искусствын пашажлан шотлат. Нуно школьный, умлалтеш, мыняр гынат ограниченный воспитаний нерген ойлат. Но эше илыш школа уло, тушто масса-шамычым воспитатлымаш чарныде кеен шога, тушто воспитательже илыш шке, государство, партий улыт, а воспитыватлыме-шамыч миллион дене взрослый еҥ-шамыч улыт, нуно шкеныштын илыш опытышт дене, политический опытышт дене тӱрлӧ улыт. Тиде паша утларак сложный улеш.

Мые таче лач тиде воспитаний, масса - шамычым воспитатлымаш нерген ойлынем.

I.

Энгельс шкенжын „Анти-Дюринг" книгаштыже воза: „...Еҥ-шамыч, сознательно але бессознательно, шкеныштын этический взглядыштым, пытартыш счетышто, шкеныштын классовый положенийыштын практический условийже гыч, производство ден обменын экономический отношенийышт гыч налын шогат... мораль кеч кунамат классовый мораль лийын; тудо я господствующий классын господствыжо ден интересшым оправдыватлен я угнетатлыме, но тиде господство ваштареш уже ситышын пенгыдемше классын возмущенийжым отражатла да угнетатлыме-шамычын ончыкылык интересыштым арала".

Тыге, классовый обществыште внеклассовый але надклассовый воспитаний нигунамат лийын огыл да лийын ок керт.

Буржуазный обществыште воспитаний господствующий класс-шамычын лицемерийышт дене, корыстный интересышт дене вошт пропитатлалтын, тудо капиталистический обществын антагонизмжым ончыктышо келге противоречивый характеран улеш.

Капиталист-шамычын идеалышт—пашазе ден кресаньык-шамычым эксплоатацийын велыжым тореш пелештыде вумалше шкеныштын покорный слугаштлан ужаш. Тышечын исходитлен, капиталист-шамыч пашазе ден кресаньык-шамычым смелый да мужественный лияш ынешт воспитатле, нуылан нимогай образованийым ынешт пу ыле. Вет пычкемыш да пызырналт илыше еҥ-шамычым кучылташ куштылгырак. Но тыгай еҥ шамыч дене захватнический войналаште сеҥаш ок лий, а элементарный шинчымаш-шамыч деч посна нуно машина да ставок дене пашам ыштен огыт керт. Ик могырым, технический прогресс условийлаште вашваш конкуренций, пеш виян вооружатлалтмаш да молат, вес могырым, пашазе ден кресаньык-шамычын шке образованийышт верч кучедалмашышт шемер-шамычлан кеч пеш шагал гынат шинчымашым пуаш буржуазийым вынуждатлат, а грабительский война-шамыч шемер-шамычын пенгыдылыкыштым, храбростьыштым да буржуазийлан лӱдыкшӧ улшо моло качествыштым воспитатлаш тудым заставлятлат.

Нине противоречий-шамыч гыч буржуазный воспитанийын нимогай системыжат лектын ок керт.

Да вот, кузе мые ынде ойлышым, буржуазный обществын природыштыжак заложитлыме вине противоречий-шамыч улмо ӱмбачат, господствующий класс-шамыч калык масса-шамычым шке кидышкышт налшаш верч пеш виян кучедал шогат, тидлан вуно чыла средствамат — вишак темдалмаш гыч тӱҥалын пеш чоян олталымаш марте—кучылтыт.

Буржуазный обществыште шемер еҥ шочмыжо гыч тӱҥалын колымешкыже господствующий класслан пайдале улшо шонымашын, чувствын, привычкын постоянный воздействийыштыже улеш. Тиде воздействий шотлен пытарыдыме канал дене шукталтеш, тудо южо годым пеш изиш гына шижаш лийме форман лиеш. Черке, школа, искусство, пресса, кино, театр, тӱрлӧ организаций-шамыч—чылажат тиде масса-шамычын сознанийышкышт буржуазный мировоззренийым, моральым, привычкым да молымат пуртымо орудий лийын шога.

Примерлан, кином налза. Ик буржуазный режиссер американский фильм-шамыч нерген воза: „Шуко современный фильм-шамыч моткоч чот нойышо, пушкыдо креслош гына шинчмышт да шкеныштым совла гыч пукшыктымышт шушо еҥ-шамычлан предназначитлыме ала могай наркотический средство семын улыт".

Буржуазный воспитанийын сущностьшо тыгае.

Капиталист-шамыч господствующий классын положенийжым пенгыдемдашлан да угнетатлыме-шамычым шке положенийышт дене миритлашлан рассчитатлыме тиде, курымла дене вырабатыватлыме, воспитанийлан ваштареш коммунистический партий—пролетариатын передовой отрядше—эн ончычак буржуазийын господствыжо ваштареш, пролетариатын диктатурыжо верч виктарыме шкенжын воспитаний принципшым шогалта.

II.

Коммунистический воспитаний буржуазный воспитаний деч шкенжын задачыже-шамыч дене гына огыл, тидыже доказательство деч посна умлымашан, но методшо-шамыч денат вож гычак ойыртемалт шога. Коммунистический воспитаний масса-шамычын политический сознанийыштын, общий культурыштын развитийже дене, интеллектуальный уровеньыштым вӧлталмаш дене ойыраш лийдымын кылдалтын. Тидым чыла коммунистический партий-шамыч ыштен шукташ тыршат.

Кеч чыла коммунистический партий-шамычын конечный цельышт иктак, туге гынат, Советский Союзышто пашазе классын положенийже капиталистический эллásе деч вес тӱрлӧ лийме дене, мемнан дене воспитанийат лач тиде вес тӱрлӧ условий дене келшышаш. Мемнан элыште пашазе класс материальный шотышто велэ огыл, но духовный шотыштат господствоватлыше руководящий вий лийын шога.

Маркс ден Энгельс возеныт: „Шке распоряженийыштыже материальный производство средствам иметлыше класс тидлан лийын духовный производство средствамат располагатла... Господствующий класс лийын шогышо индивид-шамыч, тидын годымак, тугак сознанийымат обладатлат да, тидлан лийын, мыслитлат; могай мерыште нуно класс лийын господствоватлат да давный исторический эпохым мучкыжо определятлат, тугай мерыште нуно, тиде шкеак умлымашан, тидым эпохын чыла областьыштыжат ыштат, тыгеже мыслящий лийынат, мыслым производитлыше лийынат господствоватлат, шке жапыштышт мысль-шамыч производитлымашым да распределитлымашым регулироватлат; а тиде теве мо лиеш: нунын мысльышт—эпохын господствующий мысльже-шамыч улыт".

Тидым Советский Союз деч вес могырышто улшо пашазе класс нерген каласаш ок лий.

Коммунистический воспитаний мемнан умлымаште кеч кунамат конкретно мыслитлалтеш. Мемнан условийлаште тудо партий ден советский государство ончылно шогышо задача-шамычлан подчиненный лийшаш. Коммунистический воспитанийын основной да главный задачыже — мемнан классовый кучедалмаште максимальный полышым пуэн шогаш.

Мый ужам, те изиш ӧрын улыда,—мемнан элыште, кушто эксплоататорский класс-шамычым лытарыме, классовый кучедалмашлан максимальный полышым пуэн шогаш тыршыше лияш еҥ-шамычым воспитыватлаш—положенийым умлен налнеда. Мыйын шонымаштем, тушто посна умылтарымаш ок требоватлалт. Комсомолец Ивановлан Сталин йолташын замечательный вашмутшо нерген тылландат ушештарымат сита. „...Ме,—возен Сталин йолташ,—островышто огыл, а „государство-шамыч системыште" илена, нунын ятыр ужашышт интервенций ден реставраций лӱдыкшым ыштен, социализм эл дек враждебно относитлалтеш, сандене ме вишак да чество ойлена: мемнан элыште социализмын сеҥымашыже эше окончательный огыл". Пытартыш ийласе событий-шамыч Сталин йолташын тиде вашмутшто каласыме мысльже-шамычым практикыште,

(Умбакыже 4 ше стр.).

М. И. КАЛИНИН

КОММУНИСТИЧЕСКИЙ ВОСПИТАНИЙ НЕРГЕН

(Москва оласе партийный активын 1940 ий 2 октябрьысе погынымашешыже ыштыме доклад)

УМБАКЫЖЕ

конкретный факт-шамыч дене подтвердитленыт.

Чын, мемнан классовый кучедалмаш СССР деч ӧрдыжысӧ классовый кучедалмаш деч вес формым иметла. Тудо, мые каласем ыле, высший ступеньыш йӧлталтын; тудын положительный результатше-шамыч эффективныйрак улыт. Но, пале, тудо ятыр утларак сложныят улеш.

„Господствующий классын мыслыже — господствующий мысль" улмо нерген Маркс ден Энгельсын положенийышт Советский Союзысо пашазе класс дек относитлалтеш, сандене тудо мемнам шукылан обязыватла. Ме буржуазный стройым критиковатлымаш дене гына ограничиватлалтын огына керт. Ынде главныйже—тиде политикын, экономикын, культурын, наукын, искусствын да молынат чыла линийышт дене практический достижений верч кучедалмаш. Раш, мемнан дене коммунистический воспитанийат тиде направлений дене кайшаш.

III.

Таче ме коммунистический воспитаний областьыште основнойлан могай задача-шамычым шындена? Да тиде, вообще ойлымаште, 20 ий ожно комсомолын III с'ездыштыже Ленинын ойлымыжо дене тангастарымаште принципиально у задача-шамыч улыт мо?

Конечно, Советский Союзышто обстановка тиде жапыште ятыр вашталтын.

Но существожо дене 20 ий ожно Ленинын шындыме, коммунистический воспитанийын задачыже-шамыч тиде жапданат актуальный улыт.

Коммунистический обществын чертажым абстрактно воспроизводитлаш тыршыше-шамычлан ниме задача-шамычым чӱчкыдынрак ушештараш ок мешае ыле. Ончыкылык енгын своеобразный черта-же-шамыч нерген „теоретизироватлаш", „келгын шоналтен", мечтатлаш йӧратыше-шамыч, коммунизмым неопределенно сай ончыкылык дене ассоциироватлен, коммунистический воспитанийышкат тиде отвлеченностьым пуртат. Мыйын шонымаштем, тиде кофе коса дене мужедмаш, а ончыкылыкыш вошт ужмаш огыл.

Йолташ-шамыч, коммунизмым ыштымашын пеш важный элементше-шамыч гыч иктыже да СССР-ысе шемер-шамычын капитализм вашталеш кучедалмаштышт нунын куатле орудийышт кӱкшӧ труд производительность лийын шога. Ленин ойлен: „Труд производительность, тиде, пытартыш счетышто, у общественный стройын сенгымашыжлан эн важный, эн главный. Капитализм крепостничество годым уждымо труд производительностьым ыштен. Социализм у, утларак кӱкшӧ труд производительностьым ышта, тидын дене капитализм йӧршеш сенгыме лийын кертеш да йӧршеш сенгыме лиеш... Коммунизм — тиде добровольный, сознательный, ушнышо, ончыл техникым кучылтшо, пашазе-шамычын, капиталистический труд производительность деч, эн кӱкшӧ труд производительностьышт".

Теве, йолташ-шамыч, мо нерген шонаш да ойлаш кӱлеш, теве коммунистический воспитанийым, эн ончычак, могай направлений дене развиватлаш кӱлеш. Тиде — кӱкшӧ труд производительность верч кучедалмаш.

Но коммунистический воспитанийыште тыгай установка, тыгай практический направлений, мемнан коклаште ойлымаште, мыйын шке гыч шонен лукмашем огыл гын? Уке, йолташ-шамыч, тиде шке гыч шонен лукмаш огыл.

Докладым ышташ ямдылалтын, тудын схемыжым мысленно палемдымем годым, мые основной источник шамыч дек да эн ончычак мемнан Конституций дек обратитлалтым. Тушто 12-шо статьяште возымо: „СССР ыште паша — „кӧ пашам ок ыште, тудо ок коч" принцип почеш пашам ыштен кертше кажне гражданинын обязанностьшо да честь пашаже".

СССР-ыште „кажне деч способностьшо почеш, кажнылан—паша ыштымыже почеш" социализмын принципше шукталтеш. А те шкеат шинчеда, йолташ-шамыч, Конституцийын статьяже-шамыч граждан-шамычын правашт ден обязанностьыштым юридически оформлятлымаш веле огыл, но ен-шамычым воспитатлыме куатле факторат лийын шогат.

Конституцийын тиде статьяже пашан величийже нерген вигак ойла. Тудо умлымашан: мемнан дене шукертак—кузе Сталин йолташ палемден—ен-шамычын пашашке ончымаштышт вож гычак переворот лийын шога. Социалистический соревнований „пашам зазорный да неле бремя гыч, могайлан ожно тудо шотлалтын, честь пашашке, чап пашашке, доблесть ден геройство пашашке савыра". Тиде факт Конституцийыште шкенжын раш, сталинский выраженийжым муын.

Но мыланем каласат: мемнан элыште пашан величийже—ик паша, а высший труд производительность верч кучедалмаш—вес паша. Уке, йолташ-шамыч, тиде тыге огыл. Пашан величийже нерген вопросым трактоватлымаш шкежат тудо смыслым иметла: труд производительность кушмашым тӱрлынат поощрятлаш кӱлеш. Эн главныйже тыште улеш.

Партий ден советский властьын тыгай важный мероприятийже-шамыч: „Герой Социалистического Труда" званийым установитлымаш, „Трудовое Красное Знамя" орденым, „За Трудовую Доблесть" да „За Трудовое Отличие" медаль-шамычым учредитлымаш тиде задачылан подчиненный улыт. А тудын деч посна советский власть ден партий пашаште поснак отличитлалтше-шамычым отличийын тыгай высший знакше дене—„Ленин Орден" дене, але „Красная Звезда" ден „Знак Почета" орден-шамыч дене шуэн огыл наградитлат.

„Герой Социалистического Труда" кӱкшӧ званий „Герой Советского Союза" званий дене тӧр шотлалтеш. Тиде званий, ните орден ден медаль-шамыч просто пашалан гына огыл, енгын просто пашам ыштымыжлан гына огыл, а труд производительностьын высший показательжылан, труд производительность верч кучедалмаште особый сенгымаш-шамычлан пуалтыт.

СССР Верховный Совет Президиумын 1940 ий 26 июньысо Указшат тиде цельланак служитла.

Тӱжвач ончымаште тиде йӧршеш противоположность гае коеш: ик могырым, „Герой Социалистического Труда" званийым присвоитлымаш, орден-шамыч дене, „Ленин Орден" гыч тӱҥалын медаль-шамыч марте, наградитлымаш, а вес могырым, Указ, кудын дене трудовой дисциплиным пенгыдемдымаш областьыште карательный элементым применятлымаш пуртталтеш. Но существожо дене тиде—ик шотан мероприятий-шамычак. Чынрак каласымаште: ниме мероприятий-шамыч ик результат-шамычыш шуашланак служитлат.

Ик могырым, социалистический трудын эн сай представительже-шамычым поощрятлен да наградитлен, вес могырым производствын дезорганизаторжо-шамычым каратлен, партий ден советский власть тидын дене СССР-ысе шемер-шамычым коммунистически воспитатлымашым могай направлений дене шукташ кӱлешым ончыктат.

Йолташ-шамыч, очыни, тендан кокла гыч шагалже революций деч ожно заводлаште пашам ыштен. Кажне ийын тыгай ен-шамыч мемнан дене эре шагалрак да шагалрак кодыт. Сандене, те тошто, революций деч ожнысо жапыште пашашке отношенийым лушкыдын шинчеда манын полагатлаш кӱлеш. Туге гынат, тиде отношений мемнан ӱмбалне чотак тучеш.

Заводлаште 40 ий дене пашам ыштыше шонго кугыза-шамычым, сай профессионал-шамычым, ме, революционер-шамыч, тунам пешыжак аклен онал. А вет нуно квалифицированный пашаен, шке пашаштым шинчыше, пашаште дисциплина верч кучедалше лийынныт, прогулым ыштен огытыл. Да забастовка лийме годым, нуным завод гыч ӧкымеш луктащ логалын. Начальство дене сай отношенийым локтылмо деч лӱдын, нуно шкешт паша ыштымым чарнаш тоштын огытыл. Тошто жапыште тыгай пашазе-шамычым ме аклен онал. Молан? Тудлан: нуно капиталист-шамычлан тыршеныт.

Ынде, социализм годым, вес паша. Кызыт заводышто 40 ий пашам ыштыше, трудовой дисциплинын образецше лийын шогышо, шке пашаштым шинчыше да труд производительностьын высший показательжым пуэн шогышо ен-шамычым ме йӧлтена, орден да медаль-шамыч дене наградитлена, эн сай советский гражданинлан шотлен пагалена да премироватлена.

Теве тыланда диалектикын наглядный примерже. Ожно паша дек тыгай отношенийым ме отрицатлен улына. Ынде ме тиде „отрицанийым" „отрицатлена". Кузе ужыда, „отрицанийым отрицатлымаш", пашашке социалистический отношенийым пенгыдемдымаш лиеш.

Молан ме тыгай пашаен-шамыч ӱмбак шкенан ончымашнам вож гычак вашталтен улына? Молан ме кызыт тыгай ен-шамычым Советский Союзын эн пайдале, эн ценный гражданжылан шотлена? А теве молан: нуно шке развитийжын высший ступеньышкыже шушо мемнан классовый кучедалмаште ончыл позицийлаште шогат. Вет классовый кучедалмашым кидеш оружийым кучен фронтышто кредалмаш семын гына умлаш ок лий. Уке, классовый кучедалмаш кызытсе жапыште вес направлений дене кая. Трудын кӱкшӧ производительностьшо верч кучедалмаш—тиде, данный моментыште, классовый кучедалмашын ик главный направленийже. Ожно, советский строй деч ончыч, ен пашам сайын ыштен гын, то тидын дене тудо капитализмлан об'ективно полшен, шке ӱмбалныже да пӱтынь пашазе класс ӱмбалне рабствын шинчыржым эше чотырак кӱртньылен. А кызыт, социалистический обществыште, ен пашам сайын ышта гын, то тидын дене тудо социализм могырыш шогалеш да шкенжын достижений же-шамыч дене коммунизмыш корным эрыкта веле огыл, но мировой пролетариатын рабство шинчыржымат шалата. Тудо коммунизм верч активный боец улеш.

Мемнан элыште труд производительностьым ме шуко йӧлталын улына мо? Тиде шотышто утыжым кугу результатыш шуынна манын, мые ом каласе ыле. Социалистический труд производительность капиталистический труд производительность деч шуко кӱкшӧ лийшаш манын, теоретически шотлалтеш. Кузе те шонеда, Щербаков йолташ, чын але уке? (Щербаков: „чын, чын". Залыште оживлений). А практически? А практически ме эше Европышто высший труд производительностьым поктен шуын онал, Америка нерген ойлыманат огыл. Тыгеже, труд производительностьым йӧлталшаш верч шукырак тыршаш кӱлеш. Труд производительностьын кушмашыже ончыкылык коммунистический обществын очертанийжым рашырак ужаш йӧным пуа.

Но, йолташ-шамыч, трудын кӱкшӧ производительностьшо—тиде ыштен лукмо продукцийын количествыже веле огыл, но качествыжат. Мемнан дене южо ен-шамыч коммунизмым ала кузе отвлеченно, тиде умлымашке конкретный содержанийым пыштыде, ончынешт. А мо лиеш коммунизм? Теве мо лиеш: утларак шуко продукцийым пу да утларак сай качестваным! Тидын годым мые физический трудын веле огыл, но интеллектуальный трудынат продукцийжым—инженер, архитектор, писатель, учитель, врач, артист, художник, музыкант, мурызо, да моло-шамычынат продукцийыштым манам.

Вигак каласаш кӱлеш, шуко мемнан продукт-шамычын качествышт дене ме пеш недовольный улына. Да характерно теве мо: мемнан кокла гыч кажныже кидышкыже иктаж могай начар качестван ӱзгарым налмыже годым вурседылеш. Туге гынат, тидын годым ме шкеже мемнан деч вес ен-шамычын могай продукцийым налмыштым йӧршеш она шоналте. Ик мут дене каласымаште, мемнан кокла гыч кажныже, чылажат ситышын да сай качестван лийже манын, желатла. А мые тендан деч йодам: кажныже шке верыштыже трудын сай

(Умбакыже 5-ше стр.).

М. И. КАЛИНИН

КОММУНИСТИЧЕСКИЙ ВОСПИТАНИЙ НЕРГЕН

(Москва оласе партийный активын 1940 ий 2 октябрьысе погынымашешыже ыштыме доклад)

УМБАКЫЖЕ

показательышкыже шуаш ок тырше гын, тидым кужечын вара налаш? Пытартышлан, тошто истиным умылаш кӱлеш: мом ӱдет, тудым тӱредат.

Тыштат, продукцийын качествыже верч кучедалмаште, ме тугак поощрений мера дене гына она ограничиватлалт. Те шинчеда, СССР Верховный Совет Президиумын 1940 ий 10 июльысо Указше дене установитлыме: „начар качестван але комплектный огыл промышленный продукцийым лукмаш да обязательный стандарт-шамычым нарушатлен продукцийым лукмаш вредительство дене тӧр улшо противогосударственный преступлений улеш". Начар качестван але комплектный огыл продукцийым лукмаште титакан промышленный предприятий-шамычын директорышт, главный инженерышт да технический контроль отдел-шамычын начальникышт судыш пуалтшаш улыт да судын приговоржо почеш 5 гыч 8 ий марте сроклан тюрьмашке петыралтшаш улыт.

Ойлымашат огыл, тиде Указ посна ен-шамычым кугун логалеш, продукцийын начар качествыже верч нуным чот кыра. Но тидын дене пырляк тудо окружениййын уда влиянийже ваштареш кучедалашлан предприятий-шамычын руководительыштлан виян оружийым пуа. Обычно вет нунын кокла гыч шукышт кузе ойленыт? Нуно ойленыт: ну, скандалым тарваташ, общественный организаций-шамыч дене, йолташ-шамыч да моло дене отношенийым пӱсемдаш шога мо,— массыште дефектан ӱзгарат кая. Да каен шоген. Брак дек тыгай отношений мемнан дене производствышто вожым келгын колтен.

Теве нине вож-шамычым руаш, пытараш кӱлеш. Тиде социалистический обществын да мемнан кокла гыч посна кажныжын интересшылан кӱлеш. Коктыт гыч иктыже: я ме коммунизмым ыштена, я ме коммунизм нерген ойлена гына, а шкеже ме эркын, тыге манаш лиеш гын, почангын, шуйнылын да уэштын, коммунизмыш каена. Но палең лийза: коммунизмыш тыге каяш пеш рискованно, тыге коммунизмыш вончымашым кугун шуяш лиеш.

Ен-шамыч коммунизм нерген ойлат да тиде жапыштак коммунизмым тыгай пеш важный вопрос-шамыч дене, мутлан, продукцийын качествыже нерген вопрос дене огыт кылде гын, то нуно просто шуареш вӱдым шурымаш дене заниматлат.

Кызытсе гае шарнем,—тиде 40 ий, ала 39—38 ий ожно ыле, кузе ужыда, мыйын шукертсе жапем 40 ий кудлаште пӧртеш (воштылмаш),—мемнан дене подпольеште дискуссий лектын: пашазе—революционер ӱзгарым сайын ышташ, вес семынже шке продукцийжын качествыже верч заботитлаш обязан але обязан огыл. Иктышт ойленыт: ме шкенан кидна гыч начар ӱзгарым луктын она керт, органически она керт—тиде мыланна ок келше, мемнан айдеме достоинствынам волта. Весышт, мӧнгешла, ойленыт: продукцийын качествыже верч беспокоитлалташ мемнан паша огыл. Тиде—капиталист-шамычын пашашт. Вет ме нунылан пашам ыштена. Нуно ӱзгарым сайын ышташ мемнам садак заставитлат. Вет капиталист-шамыч мемнам заставитлаш тӱҥалыт, сандене гына, ойленыт нуно, ме сай ӱзгарым ышташ тӱҥалына. А шкенан инициативынам мыланна ончыкташ ок кӱл, тыршен ышташ ок кӱл.

Теве, ужыда, йолташ-шамыч, даже революций деч ожнысо жапыштат, капитализм жапыштат, капиталист-шамыч ваштареш кучедалше пашазе-шамычын ужашышт пашашке тыге онченыт: ӱзгарым начар ышташ ок лий—тиде нунылан келшен огыл, нунылан совестно лийме гае тучын. А мемнан деке, социалистический обществыште, кунам ме капиталист-шамычлан огыл, а шканна пашам ыштена,—чылажланак ок келше мо, чылажланак начар ӱзгарым ышташ совестно мо? Тидым каласаш ок лий. Туге гынат, начар качестван продукцийым лукташ ен-шамычлан утларак совестно лиеш гын, нунылан утларак ок келше гын, сайрак лиеш ыле.

Коммунистический воспитаний нерген ме ойлена гын, тиде, эн ончычак, теве мо лиеш: кажне пашаенгын сознанийышкыже тыгай мысльым пурташ, тудо шке пашашкыже кеч элементарно добросовестно относитлалтшаш. Ме тудлан внушитлышаш улына: тый шкендым большевиклан але просто честный советский гражданинлан шотлет гын, то шкендын изделиетымат элементарно добросовестно ыште, тудо качествыже дене йӧршӧ лийже.

Тыге, коммунизм верч кучедалмаш—тиде продукцийын количествыже шотыштат, тугак качествыже шотыштат трудын эн кӱкшӧ производительностьшо верч кучедалмаш. Теве мыланна СССР-ысе шемер-шамычым коммунистически воспитатлымашын первый основной положенийже.

IV

Йолташ-шамыч, Союз Конституцийын 131 статьяштыже каласалтын: „Общественный социалистический собственность советский стройын священный да тӱкаш лийдыме основыжо улмылан кӧра, родинын поянлыкше ден куатшын источникше улмылан кӧра, чыла шемер-шамычын зажиточный да культурный илышыштын источникше улмылан кӧра СССР-ын кажне гражданинже общественный социалистический собственностьым аралаш да пенгыдемдаш обязан.

Общественный, социалистический собственность ӱмбак покушатлыше ен-шамыч калыкын тушманже улыт".

Общественный собственностьым аралаш да пенгыдемдаш — тиде вопрос шкенжын кӧргӧ значимостьшо дене ӱмбач ончымо деч кугу. Общественный собственностьым арален миймаш коммунистический черта улеш. Мыланем тыге тучеш: человечествын историйыштыже коммунистический общество деч утларак аралыше общество лийын огыл. Да тиде естественно: вет средства дене распоряжатлымаш, тудым кучылтмаш коммунистический обществыште веле производитель-шамыч кидыште улеш. Мыйын шонымашке, производитель расходоватлымаште эксплоататор але енын доброжым руалтен налше деч утларак экономный улеш манын, доказыватлаш посна кӱлешыже уке.

Историй ен-шамычым общественный собственностьым аралаш туныктен огыл, а тиде собственностьшым расхищатлаш йӧратыше-шамыч кеч кунамат ситышын ыльыч. Казнам шолыштмаш ожнысо управлений системын характерный чертаже ыле, а казнаже чиновник-шамычлан лӱштымӧ ушкал лийын шоген. Раш, тыгай порядок-шамыч личный имущество шотыштат беспечностьым, шала кучылтмашым развиватленыт, а общественный имущество дек айда лийже ончымаш кӱшыч тӱҥалын ӱлык шумеш лийын.

Но калык погым, айдеме трудым тиде расхищатлымаш, кудым ме ожно ужын улына, кызытсе капиталистический обществыште айдеме трудын кузе расхищатлалтмыже дене тангастарымаште йоча шалитлымаш деч кугу огыл улеш. Смело тыге каласаш лиеш: кызыт ожнысо трудым шалатышашлан кажне кечын миллион дене трудодень воздухыш колталт шога. А природын мланде ӱмбалне ограниченный улшо, эн шергакан дарже кунар пытаралтеш! Человечество ончылно уже ик тиде преступленийжыланак капитализм пеш ваш-ке пытарымашым заслуживатла.

Государственный производствын общий балансыштыже арален миймаш калык достояниййым ешарен шогышо ужашлан шотлалтеш. Тиде ужашыже мемнан культурность нӧлталтмашын результатше семын ий гыч ийыш кушкын шогышаш.

Йолташ-шамыч, Конституцийын 131 статьяже коммунистический воспитаниййлан эн поян материалым пуа. Тудо: „пӧрт мыйын — тылетла нимат ом шинче, шкемын бомбоубежищыш нигӧмат ом пурто" манме буржуазный воззрений ваштареш виктаралтын. Тудо общественный собственностьым аралаш, общий интерес-шамычым личный, индивидуальный интерес деч кӱшкӧ шындаш обязыватла, вет коллективыште, социалистический обществыште гына кажнын положенийже чынак гарантироватлалтеш.

Ленин советский властьын лийме первой ийыштак тыге ойлен: „Оксам аккуратно да добросовестно шотлен кучылт, экономно озалане, ит лодырьничатле, ит шолышт, трудышто эн строгий дисциплиным шуктен шого,—буржуазийын эксплуататор-шамыч класс лийын тыгай ойлымаш дене шке господствыжым левед шогымыжо годым революционный пролетарий-шамычын справедливо игылт воштылмо именно тыгай лозунг-шамыч ынде кызыт, буржуазийым сӱмырал шумек, моментын черетэн да тӱҥ лозунгшо лийын шогат.

Вор, общественный собственностьым расхищатлыше, жулик да „капитализмын традицийжым аралыше" тулеч моло-шамыч шотышто гын, то нунын ваштареш ме карательный мера-шамычым виктарышаш улына. Тыге тиде цельлан „Государственный предприятий, колхоз-шамыч ден кооперацийын имуществыштым аралыме да общественный (социалистический) собственностьым пенгыдемдыме нерген" ЦИК ден СССР Совнаркомын 1932 ий 7 августысо пунчалышт да „Производствышто тыгыде шолыштмашлан да хулиганствылан уголовный ответственность нерген" СССР Верховный Совет Президиумын 1940 ий 10 августысо Указше служитлат.

Тыге, йолташ-шамыч, мыланна эн первояк способность почеш паша ышташ тунемаш, общественный погым аралаш тунемаш кӱлеш, а кунам ме пашам ыштен ситарена да ыштен ситарымым аралаш тунемына, тунам чыла потребность почеш кучылташ тӱҥалына.

Тиде коммунистический воспитанийын кокымшо составной ужашыже улеш.

V.

Тыгак коммунистический воспитанийын кӱлешан составной элементше родина дек, социалистический родина дек йӧратымашым развиватлымаш, советский патриотизмым развиватлымаш лийын шога.

„Патриот" мут эн первояк 1789—93 ийласе французский революций периодышто лектын. Тунам монархист-шамыч лагерь гыч улшо изменник, родиным предатлыше-шамычлан ваштареш калык паша верч кучедалше-шамыч, республикым аралыше-шамыч шкеныштым патриот манын лӱмденыт.

Но варажым тиде терминым реакционер ден правящий верхушка-шамыч шкеныштын корыстный цельыштлан кучылтыныт. Садлан Европышто да тыгак царский Российыштат „патриотизм" мут дек калыкын нуждашт нерген беспокоитлалтше, утларак честный ен-шамыч кеч кунамат подозрительно относитлалтыныт, нуно тиде мутышто национальный шовинизм улмым, правящий верхушка-шамычын обоснованный огыл улшо самомненийыштым ужын шогеныт. Пытартышлан, царский сатрап-шамыч тиде флаг дене руалтен налын ушымо калык-шамычым грабитленыт.

„Патриотизм"-лан монополийым черносотенец-шамыч руалтен налыныт, нуно шкеныштын „патриотический чувствыштым" уремласе погромлаште, пашазе - шамычым, интеллигенцийым, еврей-шамычым кырымаште ончыктеныт. Да тунам, икманаш, тиде „патриотизмлан" шуко тӱрлӧ осал, обществын подонкыжо гыч улшо авантюристический элемент-шамыч пижыныт.

„Патриотизм" мут калык шинча ончылно шакшылалтын. Честный айдеме шкенжым „патриотлан" шотлен кертын огыл.

Чиновник ден колонизатор-шамычын кажне ошкылышто угнетатлыме, эксплоатироватлыме, толымо да мыскылыме, Россия дек ушымо калык-шамыч, мутат уке, русский государствым ненавидитленыт.

Лупш да нагайка рыцарь-шамычын „патриотизмыштлан" ваштареш манме гай эре кушкын шогышо темп дене прогрессивный движений шарлен шоген,

(Умбакыже 6-шо стр.).

78

М. И. КАЛИНИН

КОММУНИСТИЧЕСКИЙ ВОСПИТАНИЙ НЕРГЕН

(Москва оласе партийный активын 1940 ий 2 октябрьысе погынымашешыже ыштыме доклад)

УМБАКЫЖЕ

кудо шкенжын пўсыжӧ дене самодержавий ваштареш викгаралтын ыле.

Эн ончыч прогрессивный вий-шамычын реакций ваштареш кучедалмаштышт литературым, музыкым, живописьым авалтен налын, тыште тунам, кеч мо гынат, тунамсе действительность дек шкендын отрицательный отношенийым вамек деве ончыкташ лиеш ыле. Жап эртыме семын тиде кучедалмашке постепенно населенийын демократический слойжо-шамыч ушнаш тўналынат, садлан кӧра тиде кучедалмаш эре утларак радикальный характерым налын шоген. Тиде процесс самодержавийын противникше-шамычым, официальный Россия манмын противникше-шамычым куштен да сплачиватлен. Тудо тиде жапыштак кугу калыкын тудын эн сай представительже-шамыч гыч национальный оплотшым ыштен толын. Мемнан литературым кўш нӧлтышӧ да прославитлыше, тудым мировойым ыштыше ятыр гениальный да одаренный писатель-шамыч, критик ден публицист-шамыч лектынит. Литература веле огыл, но русский музыка, живопись, наукат национальный культурын истинный патриотшо лийын шогышо, шкенныштын чапле представительыштым ойырен шогаш тўналынат.

Шке честьышт, айдеме достоинство да общественный репутаций деве дорожитлыше нине ен-шамыч квасный официальный „патриотизм" деч кӧ, шеш ойырлевыт. Нунылан шке калыклан служитлымаш да тиде ка ыкыште чын патриотизмым шочыктымаш чыла деч кўшнӧ лийын. Нуно тиде великий цельлан верч шке вийышт ден дарованийыштымат чаманен огытыл. Современник ден варасе поколений-шамыч нунын деч тунемынит, нунын примерышт почеш каенат да кугу патриотизм дене заражатлалтынат. Нине ен-шамычын келге патриотический деятельностьышт русский калыкын историйыштыже шогыл огыл раш да увлекательный страницым ышта. Ну о официальный Российын симпатийже деве пайдаланен огытыл гын, мӧнгешла, калык нуным кўлешын уважатлея, нуным кеч кунамат сайын шарнен пагален да пагалаш тўналеш.

Прогрессивный вий-шамычын реакционный вий ваштареш тевe тиде кучедалме процесс, культурный вий-шамычын кушмаш да пенгыдемме тиде процесс угнетатлалтше национальность-шамычын утларак сознательный элементыштлан, кеч мо гынат, вес Российым — благородный, эрыкым йӧратыше, угнетатлыдыме, культурный, талантливый, населенийын кумда массыже-шамыч коклаште шинчымашым развиватлаш полшышо Российым ужашышт йӧным ыштен. Шарлыше пашазе революционный движений кечын черетышкыже, актуальный задачылан, пролетарий шамычын да Российский империйсе чыла национальность шамыч шемерын царизм ден капитализм ваштареш кучедалмаштышт вуным чыяк сплотитлымашым шынден. Пашазе классын всероссийский партийжым ыштыме шотышто Ленин ден Сталинын тыршымышт, тиде партийже деч посна русский калык ден угнетенный национальность-шамычым утараш огеш лий ыле, ленинско-сталинский национальный политикым нойыде проповедыватлымаш, великодержавный шовинизм ден местный национализмын кеч могай проявленийышт ваштарешат большевик шамычын кучедалмашышт — чыла тиде угнетенный национальность-шамычым русский калык деве лишемден, нунын утларак сознательный элементыштым русский литература, искусство, наука деве, русский революционный борец-шамыч деве знакомитлалташ заставитлен да тидын деве нуным русский культура дек ушен, нуным чумыр, пырля кучедалмашын сторонникшым, але вес семынже, всероссийски мыслитлыше ен шамычым ыштен.

Советский патриотизмым проповедыватлымаш мемнан калыкын ожнысо историйжын вожшо деч посна ойыралтше, тудын деве кылдалтдыме лийын ок керт. Тудо шке калыкын деянийже верч патриотический гордость деве темын шогышаш. Вет советский патриотизм мемнан калыкын развитийжым ончык колтышо предкыже-шамычын творческий пашаштын вигак наследникше лийын шога.

Советский илыш тидым путырак раш сўретлен ончыкта. Кеч ик фактым ончыктымат сита. Шинчыр гыч утарыме калык-шамыч шкеныштын эпический да исторический геройыштын образыштым могай кугу куанымаш деве в арнымашеш восстанавливатлен шогат. Нуно нине герой-шамычым шкеныштын эн сай художественный произведенийыштышт ончыктат, нине произведений-шамычшым ончыкташ Москвашке — советский республика-шамычын шўмышкышт вангаят, тыште нунын кокла гыч кажныже СССР-ысе чыла калык-шамычлан тыге каласынеже ыле: ончыза, мый иктаж кӧн милостьшылан кӧра огыл калык шамыч великий союзын членже улам, мый тукымдымо да племядыме айдеме ом ул, — теве мыйын гордитлыме родословныем, да теат, паша ыштыме шот дене да человечествын эн сай идеалже-шамычым аралыме шот деве мыйын иза шольо-шамычем, мыйын родословныем ончен куаныза!

Значит, советский патриотизм калык эпос гыч тўналын, пеш шукертсе ожнысо гыч лектеш; тудо калыкын ыштыме чыла эн сайжым шке кӧргышкыжӧ шындарен шога да калыкын чыла достиженийжым аралаш пеш кугу честьлан шотла.

Великий пролетарский революций пеш кугу шалатымашым ыштен веле огыл, но вигунам лийдыме созидательный пашалан тўналтышымат пыштен. Тудо тидын деве пырляк лу миллион деве ен-шамычлан бодрость ден шке вийлан ўшанымашым пуэн, нунын вуйыштышт эрыктыше пеш кугу мардеж лийын эртен. Трудовой масса шамычлан тушманле улшо пўтынь тўням сенген кертше, шкеныштын богатырь улмыштым вине ен шамыч шижынит.

Теве кызытсе капитализмын кўрлмӧ, капитализмын дух вийын производствын тиде отрасльжылан тушманле улеш, пеш ожнысо да кызытсе эпохысо калык творчествын линийжым ушышо советский эпос шочын. Обществым социалистический преобразоватлыме шотышто шарлыше процесс великий художник-шамычын кистьыштлан достойный улшо, пеш шуко поян да увлекательный темым выдвигатлен. Калык уже нине тема-шамыч гыч эн сайжым ойырен налеш да великий эпоха верген да тудын Ленин ден Сталин гай великий геройжо-шамыч нерген эпико героически поэма шамычлан постепенно посна сўрет-шамычым ышта.

Мемнан талантливый литератор ден художник шамычлан калык деч кодын кайман огыл. Вет нунылан эше вигунамат мемнан эпохысо гай тынар шуко да тыгай благодарный материал лийын огыл. Нуно кызыт гына шке калыкыштлан служитлаш да кызытсе поколений-шамычын великий паша основешышт масса коклашке келге патриотизм чувствым пурташ шуко йӧным иметлат.

Мыйын шонымаште, советский калыклан служитлыме пеш чапле образец Маяковский лийын шога. Тудо шкенжым революцийын боецшылан шотлен да шке творчество шотшо денат тыгаяк ыле. Тудо шкенжын произведенийжын содержанийжым веле огыл, но формыжымат революционный калык деве иктеш ушаш тыршен. Садлан ончыкылык историк-шамыч, очыни, тыге каласат: тудын произведенийже-шамыч айдемын отношенийжым пужен ыштыме великий эпохылан принадлежатленыт. Садлан мый шотлем, ончыкылык поколений-шамыч дек обращатлалтын, Маяковский тыге каласаш правам иметлен:

Тендан дек
 коммунистический мўндыркӧ
песенно-есенинный провитязла огыл
 мый мием.
Курым-влакын тупышт гоч
да поэт ден правительство шамычын вуйышт гоч
миен шуэш мыйын стихем.
Мыйын стихем миен шуэш,
но тудо—
амурно-лировый охотысо
 стрелала огыл,
нумизматыш шушо
 ягылгыше пятакла огыл
 миен шуэш
да миен шуэш
 колышо шўдыр-влакын
 волгыдышт семын огыл.
Мемнан кечылаште
 кузе пурен,
эше Римысе кул-влакын
 ыштен кодмо
 водопроводшо,
тугак стихем
 шуко ийлам
 лектеш кўрлын ий ден
да шуэш толын
 велытан,
 шыдын,
 раш койын.

Ме тиде гордитлен каласымашым мемнан эпохын, тўням у семын пужен ыштыше мемнан поколений-шамычын величественный йўкыштым колына.

Йолташ-шамыч, историй мемнан классовый кучедалмашым коммунизмын йӧршеш сеҥымашкыже шукташ — ответственный да почетный задачым мемнан ўмбак пыштен. „Ме ончык туге каен шогышаш улына, чтобы пўтынь тўнясе пашазе класс мемнан ўмбак ончен, тыге каласен кертше: теве тудо, мыйын ончыл отрядем, теве тудо, мыйын ударный бригадем, теве тудо, мыйын пашазе властем, теве тудо, мыйын отечествем.." (Сталин)

А тидлан ме СССР-ысе чыла шемер шамычым пламенный патриотизм духеш, шке родинам мучашдымын йӧратыме духеш воспитатлышаш улына. Мый отвлеченный, платонический йӧратымаш нерген огыл, а мый пенгыде, активный, страстный, виян йӧратымаш нерген, тугай йӧратымаш нерген ойлем, кудо тушман-шамыч дек нимогай чаманымашым огеш шинче, кудо родина лўмеш нимогай жертва ончыланат чарнен ок шогал.

Теве тыланда СССР-ысе шемер-шамычым коммунистический воспитатлымашын кумышо тўн задачыже.

VI.

Эше коллективность нерген вопросеш шогалаш кўлешлан шотлем. Коллективностьым пуртымаш коммунистический воспитанийыште кугу верым налшаш. Тидым посна доказыватлаш огеш кўл. Мый тыште коллективизмын теоретический основыжо-шамыч нерген огыл, а производствыш, бытыш, илышыш общественный навык-шамычым пуртымаш, тугай условий шамычым ыштыме нерген ойлем, кунам коллективность мемнан привычкын, поведений норма-шамычын ойыраш лийдыме ужашыштым составлятлыже ыле, тунам вара нине действий-шамыч вуй йыр шоналтен, сознательно ышталташ веле огыл тўналыт, а инстинктивно, органически лектын шогаш тўналыт.

Мый тыгай навыкым калыкыште сознательно культивироватлыме нерген ойлем.

Коллективность умлымашым стадность умлымаш дене варкалаш огеш лий. Примерлан, кунам ожно кресаньык шамыч тўшка дене имне шолыштшым кыревыт але пудештше банкын вкладчик тўшкаже шурген, банкыште яндам пудыргылын гын, — то тыгай действий-шамычым, мыйын шонымаште, коллективностьым ончыктымылан шотлаш ок лий. Тыгай действий-шамыч стадность характеран лийын шогат. Коллективность годым действийыште целесообразность лийман.

Коллективность мемнан общественный практический илышыштыже кугу рольым модеш, вет тудо коллективизм бозеш основыватлалт шога. Ме коллективизм-коммунизмын пеш кугу превосходствыжла ўшаналтын, тудым капиталистический обществылан противопоставлятлена. Производствышто, общественный илышыште да бытыште коллективный навыкым пуртен шогымашын успешностьшо деч коммунистический строительствын успешностьшат ятыр зависитла.

Трудын коллективностьшо, тудын кооперированностьшо производствын основыжо лийын шога. Социалистический промышленностьышто тидым посна доказыватлыме огеш кўл. Тыште тиде шкенжын наглядностьшо деве пашазе-шамычлан да фабричный произ-

(Мучашыже 7-ше стр.).

М. И. КАЛИНИН

КОММУНИСТИЧЕСКИЙ ВОСПИТАНИЙ НЕРГЕН

(Москва оласе партийный активын 1940 ий 2 октябрьысе погынымашешыже ыштыме доклад)

МУЧАШ

водство дене кылдалт шогышо-шамычлан чылаланат умлышашан. Капиталистический обществыште посна пролетарийын трудшо йӧршеш обезличиватлалтеш да, предметыште овеществитлыме лийын пашазын шинча ончычшо велэ огыл, парыш дене гына интересоватлалтше фабрикантынат шинча ончычшо йомеш гын, то мемнан дене овеществитлыме труд пашазын шинча ончылныжо. Тудо ыштыме верыште велэ огыл, но потреблениыште, кучылтмаштат демонстрироватлалтеш. Значит, производитель кокла шот дене ужын моштымашыж дене шке трудшын результатшым ужын кертеш. Туге гынат, ме шкенан воспитательный паша дене кажне пашаенгын тудын общий, коллективный трудышто индивидуальный участвоватлымашыжым шижын шогымашыжым шарышаш да келгемдышаш улына.

Но ялыште, колхозный ялыште, коллективностьым воспитатлымашке поснак вниманийым виянгдаш кӱлеш. Колхозный ял коллективный пашаште почти навыкым йӧршеш иметлыде, коллективностьын серьезный школжым эрта. Ожно южгынам ялыште сходлаште „общество", „общественный интерес" мут-шамыч ойлалтыныт гынат, чынжым тушто коллективныйже пеш шагал лийын. „Общественный интерес", „общество" мут-шамыч шенгелне кулак-шамычын личный пашашт обрабатыватлалт шогеныт.

Коллективизаций корныш кусымек крестьянство ончылан йӧсӧ задача-шамыч шогалыныт: чыла эртышылан ваштареш шке психологийым пудырташ, чынжым манаш гын, вес велышкыла виктарен колташ, шкалан паша ыштыма гыч чылалан паша ыштымашке кусынаш. Тиде процесс куштылго огыл. Да тудо ятыр важим лийме дене да государствын полшымыжо дене гына успешно развиватлалт кертын.

Индивидуальный, простой труд гыч коллективный, утларак кӱкшӧ да утларак сложный трудыш кусымаш ен-шамыч деч пеш шуко организационный способностьым требоватла. Да тыге, кресаньык—колхозник-шамычын собственический наклоностьыштым пытарымаш да коллективистский навыкым погымаш процесс ден ик жапыштак пашан коллективный методшым кучылтмаште организационный опытым погымаш каен шога.

Ялыште коммунистический воспитаний теве могай условийлаште кая.

Раш, коллективностьыш яра ӱжмаш, индивидуальный паша дене тангастарымаште тудын преимуществыже верч яра агитаций уже огеш сите. Пропагандист, агитатор, воспитатель колхозник-шамычлан пашан утларак эффективный способшо-шамычым ончыктышаш але, кеч мо гынат, эффективный пашам тудын эффективность причинжылан анализым ыштен, конкретный примерже-шамычым ончыктышаш улыт.

Тыге, утларак эффективный лийшашлан верч коллективностьым воспитатлыме гай сложный пашат практический пашалан келыштаралтшаш. Вес семын манаш гын, коллективностьым воспитатлымаш конкретно эртаралтшаш. Кеч могай практический процессын смыслжым умылтарен, воспитатель ик жапыштак шкенжын теоретический развитийжылан шкеат практический материал шинчымашым налеш. Тыгак тиде теорий ден практика единствон раш примерже лийын кертеш.

Теве тыланда коммунистический воспитанийын нылымше элементше.

ний кече дене огыл, а час дене кушкеш.

Тыгак культурность — тиде производствышто да бытыштат арулык.

Йолташ-шамыч, инженерым, сай инженерым налза. Тудо шуко туемын, образованный ен, заводым вуйлата, шерге пашаенглан шотлалтеш, а кунам тудын заводыштыжо эрген кает, то чортат йолжым пудырта! (Воштылмаш). Ну, тиде вара культурность мо?! Тыгай инженер тидым огеш уж гын, значит, тудын эше самой элементарный культурностьшат уке, значит, тудо шке заводшо верч, шке производствыжо верч кӱлеш семын огеш тырше.

Мый культурность верч кучедалмашым мутын эн кумда смыслыж дене умлем, тыге примерлан, кран гыч вӱд ыйже його, Москваште квартирлаште умдыла шагалрак лийже да тулеч молат. Умдыла — тиде вет чыташ лийдыме вещь, тиде позор, а ен-шамыч тиде жапыште шкаланышт тыгай йодышым пуат: коммунизм годым айдеме могай лийшаш, тудо могай свойство дене ойыртемалт шогаш тӱналеш? (Воштылмаш). Ен-шамыч йоча-шамычым воспитатлыме нерген шуко мутланат, а шке деныштт квартирышт умдыла пыжашым ыштеныт. Ну, тиде вара мо тыгай! Разве тиде культурный ен-шамыч улыт? Тиде — тошто русский общество деч аралалт кодшо дворянский тюфак улыт. (Воштылмаш).

Йолташ-шамыч, коммунистический воспитанийын эше ятыр вопросешыже, тыге примерлан, партийын, профсоюзын, комсомолын, спортивный организаций-шамычын, вуз, школа-шамычын, литературын, искусствын, кинон, театрын, ешын да тулеч молынат рольышт шогалаш лиеш ыле. Но тидын дене ме утыж ден мӱндыркӧ каена ыле, да классовый кучедалмашын кызытсе этапыштыже СССР-ысе шемер-шамычым коммунистический воспитатлымашын задача-шамыч ден содержаний-шамычым определятлыше, эн главныйжым шкенан шинча ончыч колтена ыле.

Мый тыге шотлем: мо нерген ойлалтын гын, тиде тӱн ончыктен пумаш-шамыч коммунистический воспитаний паша дене непосредственно заниматлыше организаций ден учреждений, чыла пашаен-шамычым коммунистический воспитаний дек кузе миймашыштым определитлышаш улыт. Нуно кеч могай практический вопросымат коммунистический воспитанийын тӱн содержанийже да тӱн цельже могырым ончымаш гыч решатлышаш улыт.

Мемнан воспитаний тӱжвач ончымаште пеш чапле, но абстрактный лиеш гын, вес семынже, тудо предметно, социалистический государствын умбакыжат кушшашыже да кызытсе классовый кучедалмаште тудын позицийже-шамычым пенгыдемдышаш верч кучедалмаш дене материальный кылдалт шогышо огеш лий гын, то тиде воспитанийлан пародий лиеш.

Тенийсе сложный международный обстановкышто мемнан социалистический государство кеч могай вучыдымаш ден кеч могай случайностьым вашлияш ямде лийже манын, мемнан калык шкенжын бдительность шотышто поснак ушнышо, ямдылалтше да напряженный лийшаш. Чыла мемнан общественный организаций-шамыч, литература, искусство, кино, театр да тулеч молат тиде точкышко кырышаш улыт. Тиде, йолташ-шамыч, тиде исторический периодышто масса-шамычым коммунистический воспитатлыме шотышто партийын воляжым, Сталин йолташын указанийже-шамычым да Ленинын заветше-шамычым чын шуктымаш лиеш. (Рӱжге сово кырымаш. Чыланат шогалыт.)

VII.

Кеч могай положительный пашан оплодотворятлыше факторжылан культурность шотлалтеш. Паша кунар сложныйрак, квалифицированныйрак, тунар утларак культурность требоватлалтеш. Культура мыланна воздух семынак тудын чыла кумда диапазоныштыжо, але вес семынже, буквально кажне енглан кӱлын шогышо элементарный гыч кугу культура марте кӱлеш. Ойлат: айдеме кугу культуран.

Культурность айдеме развитийын степеньжым определенный ончыктымаш лийын шога. Развитой айдем кугу вниманий дене пайдалана, садлан южышт культурностьын тӱжвал могыржым налыт. Тыгай ен нерген обычно тыге ойлат: корак павлинын пыстылже-шамычым пыжыктылын. Туге гынат, мыйын шонымаште, тыгай ойлымаш йонлыш, культурын развитийжылан вредный улеш. Мутат уке, раш, массыште ен-шамыч эн первояк тӱжвал могырым налыт. Айдеме культурностьын тӱжвал могыржым налаш тырша, садлан тудын тиде налмыже, шке шотшо дене, тудын чумыр культурыжым нӧлталмашке влиятла.

Молан кызыт общий культурностьым поснак чот нӧлталаш кӱлеш? Советский стройын коло кумий жапыштыже мемнан экономика ятыр ончыко каен. Производствын технический уровеньже ятыр нӧлталтын, машина, станок-шамыч сложныйрак лийыныт да утларак внимательный культурный обращенийым требоватлат. Ме промышленностьын икте почеш вес отраслыжым ончен налына гын, тунам тыгай общий йӱкым колына: мыланна ожнысо деч утларак культурный пашаен-шамыч кӱлыт. Тугакат пале, соответственно учреждениилаштат требований кушкын.

Тыгак колхозный яллат кӱкшӧ культурностян ен-шамычым кугун йодын шога. Тракторист, комбайнер, механик, агроном, зоотехник шкенжын непосредственный пашажым шинчымаш деч посна, кеч элементарный культурностьым иметлаш обязан. Моло профессийым, кеч конюхым налына. Кресаньыклан ик-кок имне улмо годым конюх лияш йӧсӧ огыл, а кунам имне вӱташте 20—40 имне уло, тунам уже организационный опыт да культурность требоватлалтеш. Колхозный озанлыкын чыла моло отраслыштыжат тыгак. Ончыко каяшлан культура кӱлеш.

Тыгак эл оборонын кӱлешлыкше нергенат ушештараш уто огыл. Тыште культурностьлан требова-

Комсомольский активын сай пашаже

Отчетно-сайлымаш погынымаш деч вара Токтамыжский неполный средний школышто (Сернурский район) комсомольский организацийын пашаже йӧршынак вашталте. Первичный комсомольский организацийын секретарьже И. Яковлев йолташ вуйлатыме дене чыла комсомольский массым активный пашашке шупшмо.

Комсомольский организаций несоюзный молодежь ден пионер-шамыч коклаштат воспитательный пашам сай шынден. Садланак отчетно-сайлымаш погынымаш деч вара комсомол радамышке 7 тунемшым пуртымо.

Комсомолец-шамыч общественный пашаште активно участвоватлат.

Комсомолка Ямбухтина ден Чайничкова ПВХО ден ГСО значкистым 35 енгым туныктен луктыныт.

Тунемше-шамыч кокла гыч комсомолец Х. Тымбаршев—отряд советын председательже, Яковлев—пырдыж газетын редактор. Нуно чыланат шке пашашкышт честно относитлат да жапыште шуктен толыт.

Комсомолец-шамыч шке политический шинчымашыштымат нӧлташ чот тыршат. Я. Воронцов „ВКП(б) историй краткий курсым" тунем пытарен, кызыт тудо первоисточник-шамыч почеш тунемеш.

М. Тымбаршев.

Шуко гана премийым налын

Кужмарский почтовый отделенийыште (Звениговский район) Семен Николаевич Карасев эн примерный письмоносецлан шотлалтеш. Тудо 60 ияш гынат шке пашажым сайын да жапыштыже шукта, кум ялышке 18 километр кокла гыч газетым, журналым, шуко письмам кондыштеш. Карасев письмоносецлан 7 ий ышта, подписной планым кажне ийын эре темен толеш. Теве тений 4-ше кварталлан гына 223 экземпляр газетлан, 23 тӱрлӧ журналлан подпискым поген, планым 110 процентлан темен.

Кужмарский почтовый отделений Карасев йолташым пашам сайын ыштымыжлан да подписка планым эртарен темымыжлан шуко гана премироватлен.

А. Петров.

ИНОСТРАННЫЙ ТЕЛЕГРАММА-ШАМЫЧ

Греция ден Италия коклаште война

Битоль, 12 ноябрь. (ТАСС). Биглист-Кристалопиге районышто икмыняр кече годым шып шогымо деч вара тенгече кастен итальянский войска-шамыч греческий позицийлашке наступатлаш тӱҥалыныт. Грек-шамычым чактарен лукмо.

Таче эрдене авиацийын действийже тӱҥалын. Итальянский авиаций греческий тылым бомбардироватлен. Английский самолет-шамыч итальянский войска-шамычын тылыштым бомбардироватленыт. Налме данный-шамыч почеш пале, итальянец-шамычын наступленийышт успешно кая. Грек-шамыч ваштареш действоватлыше альпийский дивизий Санти-Кваранта портеш высадитлалтын.

Нью-Йорк, 12 ноябрь. (ТАСС). Юнайтед Пресс агентствын увертарымыж почеш пале; Морова курыкын южный склоныштыжо итальянский войска-шамыч греческий соединений ден укрепленный позиций-шамычым артиллерий дене лӱйкаленыт. Итальянский часть-шамыч артиллерий дене лӱйкалаш ямдылалтме деч вара икмыняр важный курыкласе позицийым атаковатленыт да налыныт, вуво тидын годым икмыняр пунктлаште грек-шамычым чактарен колтеныт.

Пирамитья направлений дене Каламас энгер районышто греческий войска-шамыч итальянский вступленийым чактареныт. 10 ноябрьыште икмыняр тӱжем итальянский военнопленный-шамыч Янинышт толыныт. 600 итальянский военнопленныйым Салоникыш колтымо.

Греческий радио тыге увертарен: Пинд курык районышто греческий войска-шамыч кызытат итальянец-шамычым преследоватлат. Шуко пленныйым, ятыр военный материалым поген налме. Каламас энгер районышто итальянец-шамычлан чакнен каяшышт логалын. Английский-самолет-шамыч Валонышто нефтехранилище-шамычым йӱлалтеныт. Санти-Кваранта портышто итальянский военный корабль локтылалтын. Английский самолет-шамыч Конисполисыште верфь-шамычым бомбардироватленыт.

Белград, 12 ноябрь. (ТАСС). „Политика" газетын увертарымыже почеш пале, английский самолет-шамыч Италийын югыштыжо улшо ола-шамычым да Албанийсе порт-шамычым, нине портлаштыже итальянский войска-шамычым высадитлымаш кая, бомбардироватленыт. Тыгак об'единенный греко-английский воздушный вий-шамыч фронтым тыл дене ушен шогышо корно-шамычым бомбардироватленыт.

Африкыште война

Рим, 12 ноябрь. (ТАСС). Итальянский командований увертара: „Северный Африкыште мемнан моторизованный войска-шамыч Алам эль Матши зоныште (Сиди-Баррани деч юго-востокыштырак) противникын моторизованный частьше шамычым мӧнгеш чактарен колтеныт. Мемнан воздушный соединений-шамыч Бург-эль Араб (Александрия деч юго-западыштырак) аэродром ден кӱртньӧ корно станцийым, Маатен Багуш аэродромым, Марс-Матрухысо казарменный барак ден неприятельский сооружений-шамычым успешно бомбардироватленыт.

Неприятельский самолет-шамыч Дерна ден Бенгазийым бомбардироватленыт. Дернаште илыме пӧрт-шамыч локтылалтыныт, кок еҥ колен да 10 еҥ сусырген, эн утларакшым колымаш ден сусыргымаш мусульманский йоча-шамыч коклаште лийын. Бенгазийыште 3 еҥ колен да 10 еҥ сусырген.

Восточный Африкыште неприятельын Галлабатыш кокымшо гана ыштыме атакыжым чактарыме".

Лондон, 12 ноябрь. (ТАСС). Официально тыге увертаралтеш: Галлабат (Англо-Египетский Судан) могыр гыч действоватлыше английский войска-шамыч тенгече противниклан нелэ йомдарымашым ыштеныт. Метеммаште противникын об'ектше-шамычым кече мучко артиллерий дене успешно лӱйкалыме дене нефтехранилище ден продовольственный склад-шамыч йӱленыт.

Кассал секторышто кызытат кредалмаш кая.

Египетысе, Кенийысе да Палестинысе фронтлаште нимогай ваштлтыш лийын огыл.

Теҥызыште война

Берлин. 12 ноябрь. (ТАСС) Германский информационный бюро тыге увертара: тенгече да 12 ноябрь вашеш йӱдым йӱгече сай огыл ыле гынат, германский, тыгак итальянский авиаций пеш виян действоватленыт. Судно-шамыч караваным атаковатлыме, тидын годымак Шотландийын серже лишне 6 тӱжем тонн водоизмещениян пароходым вӱд йымак волтен колтымо да 9 тӱжем тонн водоизмещениян вес пароходым чот локтылмо.

Комсомолец-шамыч стахановец улыт

Кумышо Сталинский Пятилетка лӱмеш социалистический соревнованийым кумдан шарымылан кӧра Пектубаевский машинно-тракторный станцийын трактористше ден комбайнерже-шамыч коклаште трудын производительностьшо эреак кӧлталтеш, стахановец ден ударник-шамыч эре шукемыт.

Кодшо ийын МТС-ыште 10 стахановец гына ыле, тений 38 еҥ марте кушкын. Нуным кокла гыч ятырже комсомолец улыт.

Теве комсомолец И. Полянин 6 номеран тракторный бригадын ик примерный стахановецше улеш. Тевий тудо „У-2" трактор деве план почеш 134 гектар олмеш 305,77 гектарым куралын. Талукаш паша планым 228 процентлан темен, 984 килограмм горючийым экономитлен.

Тыгак комсомолка-трактористка Е. Пуртова идалыкаш планым 186,5 процентлан темен, 447 килограмм горючийым экономитлен.

Комсомолец-тракторист-шамыч Желонкин, Чемоданов, Загайнов идалыкаш планым 130—150 процентлан теменыт.

Несоюзный молодежат комсомолец-шамыч деч примерым налын, шке коклаж гыч стахановец-шамычым кушта. Тракторист Ф. Зверев, комбайнер Новоселов, Крюков, молотильщик Головин тений паша вормым эреак эртарен темен толыныт.

В. Загайнов.

Шкенан республикна мучко

Морко. Великий Октябрьский революцийын XXIII идалык кечыште Киров лӱмеш колхоз чыла пашаштат примерный улшо 11 стахановец ден ударникым окса дене премироватлыш.

А. Смирнов.

Ронго. „Вторая пятилетка" колхозын членже-шамыч (Руя-Солинский сельсовет) Ф. Васильев, В. Бердников, „Пятилетку—в 4 года" колхозын членже Актанаев 1941 ийлан шыл поставка обязательствым 100 процентлан теменыт.

Н. Баранов.

Морко. „Легкий" колхозын свиноводческий фермысе 18 вуй ава сӧсналан у шокшо вӱтам ыштыме. Вӱта ыштымаште А. Демидов, А. Байков, И. Григорьев, Е. Пасынков да молат активно полшеныт.

В. Димитриев.

Родитель-шамыч дене пенгыде кыл кучашлан мом ыштыман

Тунемше-шамычын родительышт дене ме пенгыде кылым кучена. Школышто сай успеваемость да чоткыдо дисциплина верч кучедалмаште тиде пеш кугун полша.

У тунемме ий тӱҥалме деч ик арня ончыч ме чыла тунемше-шамычын мӧҥгыштышт лийын улына. Тиде годым нунын у тунемме ийлан кузе ямдылалтмыштым, могай обстановкышто улмыштым пален нална. Родительышт деве мутланен, нунылан кӱлеш ойым пуышна.

Родительский погынымашлан ме ондакак ямдылалтына, тыште чыла туныктышо ден тунемше-шамыч активно участвоватлат. Кажне классыште выставкым организоватлена, тышке эн сай тунемше-шамычым, нунын пашаштым ончыктена. Родительский погынымаш лӱмеш посна номер пырдыж газетым луктына да тушан социалистический соревнованийын результатшым волгалтарена. Тиддеч посна художественный вечерым ямдылена. Садлан мемнан родительский погынымашна-шамыч успешно эртат.

Первый родительский погынымаште тунемше-шамычын уроклан ямдылалтмыштым, мӧҥгыш пумо пашам шуктен шогымыштым кузерак тергаш да нунылан кузерак полшен шогымо нерген ойлымо. Родитель-шамыч шке ӱмбакышт тыгай конкретный обязательствым налыныт:

Родительский погынымашке эреак кошташ.

Тунемше-шамычлан кӱлеш книгам да моло учебный принадлежностьым ситышын налын пуаш.

„Ямде лий" ден „Ревзе Коммунист" газетым выписатлаш.

Тунемше-шамычлан мӧҥгыш пумо пашам шуктымыштым эскераш, умлыдымо вопросым шке жапыштыже туныктышылан увертараш.

Йоча-шамычым школышко арун коштыкташ.

Шушаш родительский погынымаште нуно шке ӱмбак налме обязательствыштым шуктен толмыштым итоглымаш лиеш.

А. Ешметов,

Йошкар-Олинский район Поланурский начальный школын заведующийже.

Инициативым огыт ончыкто

Параньгинский район Ирмучашский сельсоветысе колхозлаште кугуен-шамычым кызытат туныкташ тӱҥалын огытыл.

Теве „Марий" колхозышто гына 15 неграмотный ден малограмотный шотлалтеш. Нунын лудын-возен мошташ тунеммышт шуэш, но тиде шотышто нунылан полшышо икгат уке.

Параньгинский РОНО-ат, первичный комсомольский организаций-шамычат кугуен-шамычым туныктымо нерген огытат шоналте. Посна комсомолец-шамычат тиде пашаште инициативым огыт ончыкто.

Параньгинский РОНО вуйлатыше Петухов йолташ ден райкомол секретарь Хузин йолташлан кугуен-шамычым туныктымо пашашке чыла комсомольский активым, учитель-шамычым мобилизоватлыман.

А. Богданов.

Противогаз дене поход эртаралте

Моркинский педучилищыште оборонно-физкультурный паша ӱмасе дене тангастарымаште ятырак саемын. Тений тунемме ий тӱҥалтыш гычак школышто лыжный ден конькобежный секций-шамычын занятийышт эртаралтеш. ГТО значоклан у комплекс дене нормым Владимиров, Краснов, Бобров, Белогусев да молат чыла вид денат сдатленыт, нуно вашке у значокым налыт.

4 ноябрьыште 5 километрышке противогаз дене поход эртаралте. Тиде походышто чыла тунемше-шамычат участвоватлышт.

П. Константинов,
В. Степанов.

Клеверын пайдаже

Шалинский сельсоветысе посна колхоз-шамыч (Моркинский район) тений пеш сай клеверым шочыктеныт. Клеверым жапыште шийын, чапле нӧшмым государствылан сдатленыт да кугу доходым налыныт.

Молотов лӱмеш колхоз 32 центнер клевер нӧшмым государствылан сдатлен, 67 тӱжем тенге доходым налын. „Олыкюр" колхоз кажне гектар гыч 4 центнер дене клевер нӧшмым налын. Государствылан 15,5 центнер клевер нӧшмым сдатлен да 28 тӱжем тенге доходым налын. Тыгак „Кугу Шале" колхоз 19 центнерым сдатлен, 22 тӱжем тенге доходым налын.

З. Кушаков.

Отв. редактор— И. М. САЙТИЕВ.

Э 1174 АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Йошкар-Ола, Пограничная, дом № 45. № телефона 1—36. 1-ая типография Маргосиздата.

3—4